

## ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ОХОРОНУ ЯКІСНОГО СТАНУ ЗЕМЕЛЬ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Спільною стратегією щодо України, схваленою Європейською Радою на Гельсінкському саміті 11 грудня 1999 р., Європейський Союз (далі – ЄС) підтримує процес економічних перетворень в Україні та поступового наближення законодавства України до законодавства ЄС у визначених пріоритетних сферах, серед яких виділяється охорона здоров'я та життя людей, довкілля тощо.

Правові засади здійснення адаптації визначаються положеннями Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі – Програма), що затверджена Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629 – IV. Програма визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в ЄС.

Адаптації законодавства України у сфері правової охорони якісного стану земель до законодавства ЄС, на нашу думку, повинна відбуватися з урахуванням основних принципів ЄС у зазначеній сфері, а саме: принципу високого рівня охорони навколишнього середовища, в тому числі й земель; принципу застереження; принципу превентивних дій по охороні земель; принципу усунення джерел істотної шкоди довкіллю; принципу «забруднювач платить» (ст. 174 Договору про Співтовариство [1]).

Серед документів ЄС, які спрямовують свою дію на охорону якісного стану земель, слід зазначити Шосту програму дій Співтовариства у сфері навколишнього середовища (далі – Програма), яка затверджена Рішенням Європейського Парламенту і Ради № 1600/2002/ЄС 22 липня 2002 р. Програма планує координацію заходів щодо охорони навколишнього середовища, враховуючи їх масштаби, не тільки серед держав – членів ЄС, а й держав – кандидатів. При цьому Програма визначає екологічні цілі та пріоритети, які базуються на даних оцінки стану навколишнього середовища, інтеграції екологічних пріоритетів у політику Співтовариства. Наряду із загальними положеннями щодо охорони довкілля Програма визначає заходи, спрямовані на охорону земель. Зокрема: сприяння практиці щодо планування сталого землекористування та управління земельними ресурсами із врахуванням екологічних факторів та регіональних особливостей; надання більш широкого змісту агро – екологічним заходам, які передбачені Спільною сільськогосподарською політикою тощо.

Правові засади запобігання та контролю забруднень у сфері використання та охорони земель закріплені Директивою Ради 96/61/ЄС від 24 вересня 1996 р. про комплексне запобігання та контроль над забрудненням, яка запроваджує комплексний підхід щодо запобігання екологічно несприятливої діяльності, ліквідації її наслідків (ст. ст. 6,7 Директиви). З огляду на охорону якісного стану

земель, Директива робить акцент на сфері утворення й розміщення відходів. Крім цього, у додатку до Директиви визначений перелік видів промислової діяльності, що певним чином може вплинути на стан довкілля, в тому числі й земель. Положення даної Директиви спрямовують на прийняття національного законодавства щодо мінімізації викидів небезпечних речовин у ґрунт. Також її положення належним чином можуть бути використані при розробці пропозицій щодо удосконалення українського законодавства в частині встановлення пріоритетності всеохоплюючого контролю у сфері охорони якісного стану земель та ґрунтів, підвищення значення охорони ґрунтів шляхом здійснення всеохоплюючого контролю.

Як відомо, одним із джерел забруднення земель є відходи. Основними документами щодо управління відходами є Директива Ради 75/442/ЄС (доповнена Директивою Ради ЄС 91/156/ЄС) щодо відходів та Директива Ради 91/689/ЄЕС (доповнена Директивою Ради 94/31/ЄС) щодо небезпечних відходів, метою яких є зменшення обсягів відходів та забезпечення їх повторного використання, а за неможливості – екологічно безпечно захоронення. Крім цього, цілями стратегії Спільноти щодо управління відходами є: а) використання продуктів, що створюють менш відходів; б) поліпшення системи збирання та відсортування відходів; в) встановлення стандартів щодо остаточної утилізації відходів; г) встановлення правил безпечного й економічного перевезення небезпечних речовин та відновлення забруднених районів [2, с. 291].

Процес формування правових приписів щодо охорони ґрунтів зумовив прийняття у вересні 2006 р. Загальної стратегії охорони ґрунту, положення якої наділяють держави – членів ЄС компетенцією самостійно визначати заходи щодо охорони ґрунтів. З цього моменту ґрунти визнано не відновлювальним природним ресурсом, динамічною системою, яка виконує багато функцій, необхідних для життєдіяльності людини та існування екосистеми. Директива визначає вимоги: 1) до ідентифікації, опису та доступу до результатів впливу секторальних політик на процеси деградації ґрунту; 2) до землекористувачів щодо необхідності запровадження попереджувальних заходів, якщо в результаті їх діяльності може бути завдана шкода якісному стану ґрунтів; 3) до ідентифікації зон із ризиком виникнення ерозії ґрунту, засолення, зменшення вмісту органічних речовин, зсувів та розроблення національної програми запобіжних заходів; 4) до встановлення лімітів викидів у ґрунти забруднюючих речовин з метою уникнення їх накопичення, що спричиняє погіршення якості ґрунту та створює загрозу для здоров'я людини та навколишнього середовища; 5) до створення реєстру забруднених територій, звітів про стан ґрунту та розроблення національної стратегії для відновлення забруднених територій [3, с. 20 – 21].

Питання врегулювання компенсації шкоди, заподіяної навколишньому середовищу, в законодавстві ЄС регламентовані положеннями Директиви Європейського Парламенту та Ради 2004/35/ЄС від 21 квітня 2004 р. про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди. Дана Директива спрямована на запровадження екологічної відповідальності, головна мета якої полягає у компенсації шкоди, заподіяної навколишньому середовищу, що в подальшому може бути враховано у процесі удосконалення національного законодавства в частині компенсації збитків, заподіяних довкіллю, зокрема й земельним ресурсам.

Викладене дозволяє зробити *висновок*, що не дивлячись на відсутність в законодавстві ЄС спеціального нормативного документа про охорону якісного стану земель від негативного впливу, у межах законодавства ЄС знайшли закріплення та продовжують формуватися правові приписи щодо охорони земель та ґрунтів. Права охорона земель на рівні законодавства ЄС провадиться у межах: 1) охорони ґрунтів шляхом встановлення вимог щодо належного їх обробітку, а також вжиття превентивних заходів, спрямованих на попередження погіршення стану ґрунтів; 2) вимог щодо поводження із небезпечними речовинами; 3) охорони довкілля та окремих його елементів; 4) здійснення функцій управління у сфері охорони довкілля (контроль за основними небезпеками певних видів діяльності, створення системи спостереження та інформації про стан навколишнього середовища, оцінка впливу деяких проектів на навколишнє середовище); 5) вимог щодо поводження з відходами тощо.

#### *Література*

1. Європейський Союз. Консолідовані договори / [наук. ред. В. Муравйов]. – К. : Вид – во «Пор – Рояль», 1999. – С. 140 – 141.

2. Мусис Ніколас. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Ніколас Мусис ; [пер. з англ]. – К. : «К.І.С.», 2005. – 466 с.

3. Бондар О. Сфера охорони земельних ресурсів: системи технічного регулювання у Європейському Союзі і нормативно – правова база України / О. Бондар, С. Берзіна, С. Погурельський // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 3. – С. 20 – 21.

УДК 347.822

**Позняк Е.В.,**

к.ю.н., доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна

## **ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ФОНОВОГО ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ**

Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2020 р., затв. Законом України від 21 грудня 2010 р., передбачається вдосконалення державної системи моніторингу навколишнього природного середовища (далі – НПС) як одного з основних інструментів реалізації національної екологічної політики, а Концепцією Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 року, схвал. розпорядженням КМ України від 8 лютого 2006 р. № 70 – р, передбачається здійснення моніторингу біосферних процесів. Реалізації зазначених завдань у сфері охорони, використання та відтворення об'єктів і територій природно – заповідного фонду України (далі – ПЗФ) сприятиме забезпечення здійснення фонового (наукового) моніторингу навколишнього природного середовища або фонового екологічного моніторингу. Правові, економічні, організаційні та інші проблеми екологічного